

کندوکاوی در انعکاس موضوعات کتابداری و اطلاع‌رسانی در روزنامه‌های کثیرالانتشار سال ۱۳۹۰

مریم یقظین (نویسنده مسؤل)

کارشناس ارشد گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شیراز
yaghtin.maryam@gmail.com

عبدالرسول جوکار

استاد گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شیراز
ajowkar2003@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۱۳۹۱/۱۱/۲۵؛ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۲/۰۲/۲۴

چکیده

هدف: هدف این پژوهش شناسایی میزان و نحوه انتشار و انعکاس حوزه‌های موضوعی رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی در روزنامه‌های کثیرالانتشار سال ۱۳۹۰ است.

روش: در پژوهش حاضر به منظور بررسی روزنامه‌های کثیرالانتشار به جهت پرداختن به موضوعات کتابداری و اطلاع‌رسانی، از شیوه تحلیل محتوا استفاده شده است. ابزار اندازه‌گیری، دو سیاهه واری بوده است: یکی جهت تحلیل موضوعی محتوای روزنامه‌های کثیرالانتشار و دیگری جهت تحلیل حجم، سبک و رویکرد مطالب مرتبط بوده است. جامعه آماری پژوهش شامل تمامی شماره‌های روزنامه‌های کثیرالانتشار ایران در سال ۱۳۹۰ بود. برای تعیین نمونه مورد بررسی ابتدا ۱۰ عنوان روزنامه کثیرالانتشار پرمخاطب با نظرسنجی از ۱۰۰ نفر از افراد انتخاب شد و سپس برای هر عنوان روزنامه، دو هفته آماری یکی برای شش‌ماهه اول سال ۱۳۹۰ و دیگری برای شش‌ماهه دوم ساخته شد.

یافته‌ها: یافته‌های حاصل از بررسی ۱۲۰ نسخه روزنامه در سال ۱۳۹۰ نشان داد که بیشترین مطالب مربوط به کتابداری و اطلاع‌رسانی در روزنامه اطلاعات و جام جم به چاپ رسیده است. روزنامه‌ها، بیشتر مطالب موضوع مورد بررسی را در حجم کوتاه و در سبک خبر و گزارش‌های خبری منتشر کرده‌اند. بخش عمده‌ای از مطالب مربوط نیز رویدادگرا بوده است. تقسیم مفاهیم موضوعات کتابداری و اطلاع‌رسانی نیز در روزنامه‌ها به درستی صورت نگرفته و سهم بیشتری از مدخل‌ها مربوط به موضوع رویدادهای کتابداری است.

اصالت/ارزش: تا کنون پژوهشی به بررسی میزان و نحوه انعکاس موضوعات حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی در روزنامه‌های کثیرالانتشار ایران نپرداخته است. از طریق این پژوهش می‌توان تصویر روشنی از وضعیت موجود در روزنامه‌های کشور در توجه به حوزه‌های موضوعی رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی به دست آورد. نتایج این تحقیق می‌تواند به دست‌اندرکاران و مسئولان روزنامه‌ها کمک کند که توازن پرداخت به موضوعات گوناگون در روزنامه‌ها را مورد بازنگری قرار دهند.

کلیدواژه‌ها: کتابداری و اطلاع‌رسانی، روزنامه‌های کثیرالانتشار، تحلیل محتوا.

مقدمه

روزنامه‌ها به عنوان یک منبع اطلاع‌رسانی با اطلاعات روز سروکار داشته و این اطلاعات را به افراد جامعه ارائه می‌کنند. روزنامه‌ها در صفحات متعدد خود می‌توانند صدها خبر گوناگون را درج کنند و مطلب ارائه دهند. در روزنامه می‌توان با توجه به گروه‌های مختلف خوانندگان و علایق گوناگون آنان متون، صفحات، و حتی چاپ‌های جداگانه تولید کرد و انواع خبرهای عمومی، سیاسی، اقتصادی، ورزشی، فرهنگی، و جز آن را به چاپ رساند (نوذری، ۱۳۸۱). با توجه به وسعت مخاطبان روزنامه‌ها و وسعت بازتاب اجتماعی آن، روزنامه‌ها از منابع اطلاع‌رسانی بسیار مهمی در جامعه به‌شمار می‌روند. روزنامه‌ها با توجه به نقش اطلاع‌رسانی خود می‌توانند وضعیت و موقعیت مسائل مختلف جامعه را انعکاس دهند و بدین وسیله افکار عمومی را شکل داده و بر جامعه تأثیرگذار باشند.

یکی از راه‌های شناساندن جایگاه هر رشته برای جامعه، بازتاب مسائل مربوط به آن رشته در رسانه‌های جمعی مثل روزنامه‌هاست. بر اساس پژوهش‌های صورت گرفته، رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی به خوبی در جامعه مورد شناسایی قرار نگرفته است. برای مثال، یافته‌های پژوهش بیگدلی و آبام (۱۳۸۲) نشان داد در بین نمونه آماری فقط یک نفر (۴/۳۵ درصد) قبل از ورود به این رشته آشنایی زیادی با رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی داشت و ۹۱/۳۰ درصد یا اصلاً با این رشته آشنایی نداشتند یا میزان آشنایی آنها خیلی کم بود. نتایج پژوهش وزیری (۱۳۸۲) نیز نشان داد از مجموع ۲۴۰ دانشجوی دوره کارشناسی کتابداری دانشگاه‌های دولتی سطح شهر تهران، تنها ۶ نفر با آشنایی کامل وارد این رشته شده‌اند. این آمار نشان‌دهنده ناشناخته بودن رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی در سطح جامعه است.

بنابر این نظر به اهمیت نقش روزنامه‌ها در انعکاس موضوعات و مسائل گوناگون و شکل دادن به افکار عمومی و از طرفی ناشناخته بودن رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی در جامعه، پژوهش حاضر در صدد بررسی چگونگی این وضعیت است. به این منظور، در این پژوهش محتوای روزنامه‌های کثیرالانتشار ایران، جام جم، رسالت، همشهری، اطلاعات، کیهان، اعتماد، شرق، ابتکار و خراسان در سال ۱۳۹۰ و میزان توجه آنها به «حوزه‌های موضوعی رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی» به تفکیک هر روزنامه، تحلیل محتوا شده است.

تحلیل محتوای روزنامه‌های کثیرالانتشار می‌تواند تصویر روشنی از وضعیت روزنامه‌های کشور در توجه به حوزه‌های موضوعی رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی به دست دهد. در واقع این پژوهش راهنمای خوبی برای شناسایی درجه اهمیت مطالب مربوط به کتابداری و اطلاع‌رسانی در روزنامه‌هاست؛ زیرا میزان و نحوه انعکاس یک مطلب در روزنامه‌ها بیانگر اهمیتی است که دست‌اندرکاران روزنامه‌ها برای آن مطلب قائل هستند.

بنابراین پژوهش حاضر در صدد است به شناسایی میزان و نحوه انتشار و انعکاس حوزه‌های موضوعی رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی در روزنامه‌های کثیرالانتشار ایران، جام‌جم، رسالت، همشهری، اطلاعات، کیهان، اعتماد، شرق، ابتکار و خراسان بپردازد. در واقع این پژوهش با شناسایی مطالب مربوط به موضوع مورد بررسی در روزنامه‌ها، جایگاه مطالب مربوط به موضوعات کتابداری و اطلاع‌رسانی را در آنها نشان می‌دهد. در این راستا، این پژوهش به تعیین فراوانی، حجم، سبک، رویکرد مطالب مربوط به موضوعات کتابداری و اطلاع‌رسانی و همچنین تعیین مقوله‌های موضوعی رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی و میزان تکرار آنها در روزنامه‌های کثیرالانتشار مورد بررسی می‌پردازد.

مطالعه متون مربوط به تحلیل محتوای روزنامه‌ها در داخل و خارج کشور نشان می‌دهد که اولویت‌های مطالب در روزنامه‌ها باید مورد بازنگری قرار گیرد. به طوری که در روزنامه‌ها به بعضی از موضوعات بسیار پرداخته شده است، اما بعضی از موضوعات مورد توجه قرار نگرفته‌اند. از جمله بدیعی (۱۳۷۷) در مقاله‌ای با عنوان «تحلیل محتوای مطالب ۱۰ روزنامه تهران» به بررسی مشابهت و تفاوت‌های ۱۰ روزنامه تهران در سال ۱۳۷۳ پرداخته است. یافته‌های حاصل از پژوهش وی نشان داد که یک بازنگری دقیق نسبت به اولویت‌های مطالب خبری و غیرخبری در روزنامه‌های کشور ضروری به نظر می‌رسد. همچنین در ۱۰ روزنامه تهران ۷۹/۱ درصد به خبر رویدادهای جاری اختصاص داشته و تحلیل و تفسیر رویدادها بخش ناچیزی را در بر گرفته است. رضایی و بهرام‌پور (۱۳۷۹) نیز با روش تحلیل محتوا به میزان و چگونگی انعکاس مطالب مربوط به ترویج فرهنگ عدم خشونت، بردباری، تساهل و تسامح در کلیه روزنامه‌های کثیرالانتشار سراسر کشور در سال ۱۳۷۸ پرداخته‌اند. آنها دو هفته آماری را به عنوان نمونه برای هر روزنامه مورد بررسی قرار دادند. نتایج حاصل از پژوهش نشان داد که

بیشتر مطالب مورد بررسی به ترتیب در روزنامه‌های خرداد، صبح امروز و اطلاعات آمده است و کمترین حجم مطالب در ابرار، رسالت و کیهان می‌باشد.

دهقان (۱۳۸۰) نیز در پژوهشی، نمونه‌ای مرکب از ۶۳۲ سرمقاله را در شانزده روزنامه سراسری مورد تحلیل کمی قرار داده است. یافته‌های حاصل از این بررسی نشان داد که در سرمقاله‌های روزنامه‌های مورد بررسی بیشتر به مسائل و موضوعات سیاست داخلی تأکید شده است. همچنین روزنامه‌های مورد بررسی کمک زیادی به تقویت گسترش همبستگی اجتماعی نکرده‌اند. بهرام‌پور (۱۳۸۱) نیز در پژوهشی به تحلیل محتوای مطالب مربوط به گفت‌وگوی تمدن‌ها در روزنامه‌های سراسری کشور در سال ۱۳۸۰ می‌پردازد. یافته‌های حاصل از این پژوهش نشان داد که روزنامه‌ها در سال ۱۳۸۰ آنچنان که بایسته است به موضوعات مربوط به گفت‌وگوی تمدن‌ها نپرداخته‌اند. به طوری که روزنامه ایران با ۱۰/۴ درصد بیشترین مطالب را درباره گفت‌وگوی تمدن‌ها و روزنامه همشهری با ۳/۲ درصد و قدس با ۲/۲ کمترین مطالب را در این زمینه منتشر کرده‌اند. همچنین بیشتر مطالب مربوط رویداد گرا بوده و مطالب تولیدی قابل ملاحظه‌ای منتشر نشده است.

ارکان (۱۳۸۵) نیز در مقاله‌ای با تحلیل مطالب و بررسی آماری روزنامه‌های کثیرالانتشار ایران میزان و نحوه انعکاس اخبار و مطالب مربوط به جامعه اطلاعاتی را مورد واکاوی قرار داده است. نتایج حاصل از پژوهش نشان داد که از میان روزنامه‌های مورد بررسی در دو ماه، روزنامه شرق با ۲۹ درصد و اطلاعات با ۱۹/۶ درصد بیشترین فراوانی مطالب مورد بررسی را به خود اختصاص داده‌اند. همچنین روزنامه‌های مورد بررسی بیشتر از سبک خبر استفاده کرده‌اند.

جوان‌بخت، وزیری و یقطین (۱۳۹۰) در مقاله‌ای با استفاده از روش تحلیل محتوا به بررسی میزان انعکاس موضوعات کتابداری و اطلاع‌رسانی در کتاب‌های درسی دوره متوسطه و پیش‌دانشگاهی (شاخه نظری) در سال تحصیلی ۹۰-۱۳۸۹ پرداخته‌اند. یافته‌های حاصل از بررسی آنها نشان داد که کتاب‌های رشته علوم انسانی نسبت به سایر رشته‌ها بیشتر به موضوعات این رشته علمی توجه داشته‌اند. مقوله مرجع و کلیات نیز هم از نظر تعداد دفعات و هم از نظر حجمی که کتاب‌های درسی به آن پرداخته‌اند، بیشتر از سایر مقوله‌ها در کتاب‌های درسی منعکس شده است.

آینا و اوبوکو^۱ (۱۹۹۶) در پژوهشی با عنوان «کتابخانه و کتابداری انعکاس یافته در روزنامه‌های نیجریه» به میزان انعکاس مباحث کتابداری و کتابخانه‌ها در ۶ روزنامه نیجریه پرداختند. نتایج حاصل از این پژوهش نشان داد که در این روزنامه‌ها توجه قابل ملاحظه‌ای به کتابخانه‌ها وجود داشته و حدود ۶۴۴ مدخل درباره موضوعات کتابداری در سال‌های مورد بررسی در این روزنامه‌ها بوده است. همچنین میزان توجه به مباحث کتابداری در طول سال‌های مورد بررسی به تدریج افزایش یافته است.

همان‌طور که مشاهده می‌شود، در بین پژوهش‌های انجام شده در داخل کشور تا کنون پژوهشی به تحلیل محتوای روزنامه‌ها در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی نپرداخته است؛ بنابراین نیاز به انجام چنین پژوهشی جهت تعیین وضعیت موجود و ارائه راهکارهایی در این راستا، ضروری به نظر می‌رسد که نتایج حاصل از آن می‌تواند در برنامه‌ریزی‌های مسئولان امر مورد توجه قرار گیرد.

پرسش‌های اساسی

پژوهش حاضر در صدد است به پرسش‌های زیر پاسخ دهد:

۱. فراوانی مطالب مربوط به موضوعات کتابداری و اطلاع‌رسانی در روزنامه‌های کثیرالانتشار مورد بررسی چقدر است؟
۲. حجم مطالب مربوط به موضوعات کتابداری و اطلاع‌رسانی در روزنامه‌های کثیرالانتشار مورد بررسی چقدر است؟
۳. سبک مطالب مربوط به موضوعات کتابداری و اطلاع‌رسانی در روزنامه‌های کثیرالانتشار مورد بررسی چگونه است؟
۴. رویکرد مطالب مربوط به موضوعات کتابداری و اطلاع‌رسانی در روزنامه‌های کثیرالانتشار مورد بررسی چگونه است؟
۵. مقوله‌های موضوعی کتابداری و اطلاع‌رسانی موجود در روزنامه‌های کثیرالانتشار مورد بررسی و میزان تکرار هر مقوله نسبت به مقوله‌های دیگر چگونه است؟

1. Aina & Obokoh

روش پژوهش

در این پژوهش، به منظور بررسی روزنامه‌های کثیرالانتشار به جهت پرداختن به موضوعات کتابداری و اطلاع‌رسانی از شیوه تحلیل محتوا استفاده شده است. تحلیل محتوا روشی پژوهشی است که برای توصیف عینی، منظم و کمی و کیفی پیام‌های ارتباطی با هدف تفسیر داده‌ها به کار می‌رود (کرلینگر^۱، ۱۹۷۳). مطابق این تعریف، در تحلیل محتوا پژوهشگر پیام‌های ارتباطی و محتوای ارتباط را به صورت کمی و منظم درآورده و سپس آن را تفسیر و تحلیل می‌کند.

روش اجرا در این پژوهش به این صورت بود که ابتدا محتوای تمامی ۱۰ روزنامه کثیرالانتشار مورد نظر به دقت بررسی شد. مقالات و مدخل‌هایی که به نوعی در آنها به موضوعات مربوط به کتابداری و اطلاع‌رسانی اشاره شده بود، مشخص گردید، سپس مدخل‌ها بر اساس فراوانی، حجم، سبک، رویکرد و موضوع تجزیه و تحلیل شده و گزارش نتایج در قالب گزارش فراوانی و درصد برای هر روزنامه بیان گردید. برای مثال در روزنامه رسالت در مدخلی به گفت‌وگو با رئیس سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران در رابطه با سفرهای اخیر خود به کشورهای اسلامی پرداخته است. در تجزیه و تحلیل این مدخل از لحاظ سبک و رویکرد و موضوع، در دسته مصاحبه و گفت‌وگو، رویدادگرا و موضوع انواع کتابخانه و مراکز اطلاع‌رسانی قرار گرفته شده است. لازم به ذکر است در کلیه جداول به دلیل کثرت خانه‌های کمتر از ۵ آمارهای مربوط به کای اسکوئر^۲ ذکر نشد.

در پژوهش حاضر، ابزار اندازه‌گیری، سیاهه و آرسی تحلیل محتوای روزنامه‌های کثیرالانتشار بود و در تهیه آن، از سیاهه و آرسی موجود در مقاله جوانبخت، وزیری، یقین (۱۳۹۰) استفاده گردید که در آن ۱۵ رده موضوعی در رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی تعیین و تعریف شده بود. در این پژوهش با توجه به تنوع موضوعات موجود در روزنامه‌های کثیرالانتشار چند رده به سیاهه مذکور افزوده و تغییرات جزئی در بعضی از رده‌ها اعمال و در نهایت ۱۸ رده موضوعی تعیین گردید. لذا موضوع هر یک از مطالب مربوط به کتابداری و اطلاع‌رسانی با توجه به مقوله‌های زیر سنجیده شده است:

۱. کلیات (شامل مبانی و مفاهیم اساسی رشته، تاریخچه، اصول تحقیق در کتابداری و اطلاع‌رسانی و...)^۲؛ ۲. مدیریت و اداره کتابخانه (شامل مسائل مالی، کارکنان، برنامه‌ریزی،

1. kerlinger

2. Chi-square

کاربران کتابخانه، ساعات کار کتابخانه، آیین‌نامه‌ها و اساسنامه‌ها، خط‌مشی، قوانین و...؛ ۳. سازماندهی (شامل فهرست‌نویسی، رده‌بندی و...؛ ۴. مجموعه‌سازی (شامل انتخاب مواد، گردآوری مواد، انواع مواد کتابخانه، استانداردهای مجموعه‌سازی، اشتراک منابع، همکاری و امانت بین کتابخانه‌ای، اهدا، سانسور و ممیزی)؛ ۵. حفاظت و نگهداری مواد، ساختمان و تجهیزات، فضا و مساحت کتابخانه؛ ۶. ذخیره و بازیابی اطلاعات (شامل نمایه‌سازی، چکیده‌نویسی، اصطلاحنامه، کاوش و جست‌وجو، نیازسنجی اطلاعات و بانک‌های اطلاعاتی)؛ ۷. حرفه کتابداری و اطلاع‌رسانی (شامل آموزش کتابداری، انجمن‌های حرفه‌ای و وضعیت شغلی)؛ ۸. مرجع (کار مرجع، منابع مرجع، مصاحبه مرجع، خدمات مرجع و مهارت‌های اطلاع‌یابی)؛ ۹. انواع کتابخانه و مراکز اطلاع‌رسانی (کتابخانه‌های دانشگاهی، کتابخانه‌های عمومی، کتابخانه‌های آموزشگاهی، کتابخانه‌های ملی، کتابخانه‌های دیجیتالی و الکترونیکی و مجازی و سایر انواع کتابخانه‌ها مانند کتابخانه‌های زندان، مساجد و...؛ ۱۰. فن‌آوری اطلاعات، نظام‌ها و شبکه‌های اطلاع‌رسانی؛ ۱۱. مدیریت دانش؛ ۱۲. کتاب‌سنجی، اطلاع‌سنجی و علم‌سنجی؛ ۱۳. نشر، توزیع، ناشر، حق مؤلف و اقتصاد اطلاعات؛ ۱۴. سرانته مطالعه، کتاب‌خوانی، سوادآموزی، جامعه اطلاعاتی و سواد اطلاعاتی؛ ۱۵. رویدادهای کتابداری (شامل نمایشگاه‌های کتاب، هفته کتاب، رونمایی از کتاب، بازدید از کتابخانه)؛ ۱۶. کودک (کتاب کودک، نویسندگان کودک و کتابخانه کودک)؛ ۱۷. نسخ خطی و چاپ سنگی؛ ۱۸. آرشیو. همچنین از سیاهه واریسی موجود در مقاله بهرام‌پور (۱۳۸۱) در جهت تجزیه و تحلیل حجم، سبک و رویکرد مطالب مربوط به کتابداری و اطلاع‌رسانی استفاده شد که در ادامه به توضیح آنها پرداخته می‌شود.

حجم مطالب: حجم یا اندازه مطالب مربوط به کتابداری و اطلاع‌رسانی بر سانتی‌متر مربع (۰ تا ۱۰، ۱۱ تا ۲۰ و ۲۱ تا بالاتر) اندازه‌گیری شده است.

سبک: تمام مطالب مربوط به موضوع مورد بررسی، در سبک‌های زیر کدگذاری شده‌اند:
الف) خبر: گزارشی از وقایع عینی دنیای خارج است که اطلاعات لازم از طریق مشاهده یا مصاحبه به دست می‌آید و نظر خبرنگار در آن دخالت نداشته و جنبه تازگی دارد.

ب) سرمقاله: مقاله‌ای است که در نشریات معمولاً جای ثابتی دارد و محتوای آن درباره

موضوع یا رویداد خبری یا غیرخبری است. سرمقاله نظر و دیدگاه گردانندگان نشریه تلقی می‌شود. در این بررسی سرمقاله و یادداشت ذیل سرمقاله کدگذاری شده است.

ج) مقاله: مطالبی است که نویسنده در جهت ابراز عقیده‌ای خاص با توجه به موضوعی معین و با استفاده از روش‌های صحیح روزنامه‌نگاری و رعایت نظم و منطق این حرفه به نگارش درمی‌آورد و به تبیین مسأله و نتیجه‌گیری می‌پردازد.

د) مصاحبه و گفت‌وگو: تمامی گفت‌وگوها، مصاحبه‌ها و میزگردهایی که به منظور تشریح موضوع مورد بررسی در روزنامه‌ها درج شده‌اند.

ه) سایر: تمامی مطالبی که از نظر سبک بیان در مقولات چهارگانه فوق ننگند.

رویکرد مطالب: منظور از رویکرد مطالب به شرح ذیل است:

الف) رویدادگرا: تمامی مطالبی که تأکید آنها بر رویدادهای جاری است و از نظر خبری عمری کوتاه دارند. این مطالب به سرعت بی‌اهمیت و بدون استفاده می‌شوند.

ب) موضوع‌گرا: آن دسته از مطالبی که مربوط به وقایع و موضوعات زودگذر نبوده و از نظر موضوعی به‌روز هستند. این مطالب عمدتاً با تحلیل و تفسیر همراه هستند و وقایع را از جوانب گوناگون تجزیه و تحلیل می‌کنند. برخلاف مطالب رویدادگرا، وابستگی مطالب موضوع‌گرا به عامل زمان بسیار اندک است.

از این دو سیاهه واری در مرحله گردآوری اطلاعات استفاده و مقالات و مدخل‌هایی از ۱۰ روزنامه کثیرالانتشار مورد بررسی که در آنها به موضوعات کتابداری و اطلاع‌رسانی اشاره گردیده بود، یادداشت و ثبت گردید.

جامعه آماری پژوهش شامل تمامی شماره‌های روزنامه‌های کثیرالانتشار ایران در سال ۱۳۹۰ است. برای تعیین نمونه مورد بررسی ابتدا روزنامه‌های ذیل انتخاب شده و سپس از میان شماره‌های منتشر شده آنها در سال ۱۳۹۰ به طور تصادفی نمونه مورد نظر برگزیده شد. برای انتخاب روزنامه‌ها از ۱۰۰ نفر از افراد در سطح جامعه نظرسنجی صورت گرفت و با ارائه لیستی از کلیه روزنامه‌های بین‌المللی و سراسری کشور که از سایت وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی استخراج شده بود از آنها خواسته شد تا ۱۰ عنوان روزنامه که بیشتر مورد مطالعه قرار می‌دهند را انتخاب کنند. در نهایت ۱۰ عنوان روزنامه با مخاطب بیشتر انتخاب شد. روزنامه‌های انتخاب

شده عبارتند از: ۱. ایران؛ ۲. جام جم؛ ۳. رسالت؛ ۴. همشهری؛ ۵. اطلاعات؛ ۶. کیهان؛ ۷. اعتماد؛ ۸. شرق؛ ۹. ابتکار؛ ۱۰. خراسان. همچنین برای اینکه نمونه مورد بررسی معرف تمامی شماره‌های منتشر شده روزنامه‌ها در سال ۱۳۹۰ باشد؛ دو هفته آماری یکی برای شش ماهه اول سال ۱۳۹۰ و دیگری برای شش ماهه دوم ساخته شد. در نمونه مبتنی بر هفته آماری یک روز شنبه به طور تصادفی از میان روزهای شنبه و یک روز یکشنبه به طور تصادفی از میان روزهای یکشنبه و به همین ترتیب در مورد تمامی روزهای هفته انتخاب و به عنوان یک هفته آماری ساخته می‌شود. از آن جایی که در مقایسه با دیگر روش‌های نمونه‌گیری، یک هفته آماری از لحاظ معرف بودن برای بررسی شش ماهه از تعداد نسخه‌های روزنامه کافی است، لذا دو هفته آماری معرف کل محتوای یک سال خواهد بود (ریف، آست و لیس،^۱ ۱۹۹۳). واحد پژوهش نیز در این بررسی شامل تمام مطالب مربوط به کتابداری و اطلاع‌رسانی در روزنامه‌های بررسی شده است که در سبک‌های مختلف منتشر شده‌اند.

یافته‌ها

این بخش با هدف پاسخ‌گویی به پرسش‌های پژوهش، به بررسی و تجزیه و تحلیل هر یک از پرسش‌ها به طور جداگانه می‌پردازد. همچنین به منظور وضوح بیشتر نتایج، تجزیه و تحلیل یافته‌ها در قالب جداولی ارائه می‌شوند.

در زمان مورد بررسی، ۱۰ روزنامه کثیرالانتشار در مجموع ۱۰۳ مطلب اعم از خبر، مقاله و... درباره موضوعات کتابداری و اطلاع‌رسانی منتشر کرده‌اند. بنابراین از ۱۲۰ نسخه روزنامه‌ای که مطابق نمونه تحقیق بررسی شده است، فقط ۱۰۳ مطلب (اکثرأ بسیار کوتاه) مربوط به موضوع تحقیق در آنها منتشر شده است. به عبارت دیگر، در هر شماره روزنامه به طور میانگین، کمتر از یک مطلب بسیار کوتاه در مورد موضوعات کتابداری و اطلاع‌رسانی به چاپ رسیده است. این امر نشان می‌دهد که به طور کلی، روزنامه‌ها توجه زیادی به این موضوع نشان نمی‌دهند. پرسش اول: فراوانی مطالب مربوط به موضوعات کتابداری و اطلاع‌رسانی در روزنامه‌های کثیرالانتشار مورد بررسی به چه میزان است؟

1 . Riffe, Aust & Lacy

همان‌طور که در جدول ۱ نشان داده شده است، بیشترین مطالب مربوط به کتابداری و اطلاع‌رسانی در روزنامه اطلاعات با ۱۶/۵ درصد و جام جم با ۱۴/۶ درصد به چاپ رسیده است. کمترین مطالب مربوط نیز در روزنامه اعتماد با ۵/۸ درصد و ابتکار با ۰/۹ درصد است. به عبارت دیگر، روزنامه ابتکار و اعتماد توجه چندانی به طرح موضوعات کتابداری و اطلاع‌رسانی نداشتند؛ ولی در مقابل روزنامه اطلاعات و جام جم به این موضوعات توجه بیشتری نمودند.

جدول ۱. فراوانی مطالب مربوط بر حسب روزنامه

روزنامه	فراوانی	درصد
ابتکار	۱	۰/۹
اطلاعات	۱۷	۱۶/۵
اعتماد	۶	۵/۸
ایران	۱۴	۱۳/۶
جام جم	۱۵	۱۴/۶
خراسان	۸	۷/۸
رسالت	۱۴	۱۳/۶
شرق	۱۰	۹/۷
کیهان	۱۰	۹/۷
همشهری	۸	۷/۸
کل	۱۰۳	۱۰۰

پرسش دوم: حجم مطالب مربوط به موضوعات کتابداری و اطلاع‌رسانی در روزنامه‌های کثیرالانتشار مورد بررسی به چه میزان است؟

جدول ۲، حجم مطالب مربوط به موضوعات کتابداری و اطلاع‌رسانی را در سال مورد بررسی بر حسب روزنامه‌ها نشان می‌دهد. مطابق جدول ۲، در سال ۱۳۹۰، ۶۲/۱ درصد مطالب در حجمی تا ۱۰ سانتی‌متر ستونی منتشر شده‌اند. حجم مطالب مربوط به ۱۱ تا ۲۰ سانتی‌متر ستونی، ۲۱/۴ درصد و حجم بالاتر از ۲۱ سانتی‌متر ۱۶/۵ درصد از مطالب را به خود اختصاص داده‌اند. یافته‌ها نشان می‌دهد که روزنامه‌ها، بیشتر مطالب خود درباره موضوع مورد بررسی را در حجم کم و کوتاه منتشر کرده‌اند. برای مثال در روزنامه ایران مطلب مرتبط در حجم بسیار

کوتاه (یک خط) و به صورت (کتاب «دایره‌المعارف فضا» برای گروه سنی نوجوان در قالب دایره‌المعارف در نمایشگاه کتاب تهران ارائه می‌شود) منتشر شده است.

همچنین جدول ۲ نشان می‌دهد، روزنامه اطلاعات بیش از سایر روزنامه‌های بررسی شده مطالب مربوط به موضوعات کتابداری و اطلاع‌رسانی را در حجم ۱۰ سانتی‌متر ستونی منتشر کرده است. از سوی دیگر، روزنامه جام جم بیش از سایر روزنامه‌ها، حجم مطالب مربوط به موضوع بررسی شده را در ۱۱ تا ۲۰ سانتی‌متر و ۲۱ سانتی‌متر و بالاتر منتشر کرده است. با اینکه روزنامه اطلاعات تعداد مطالب مربوط به بیشتری را در روزنامه‌ها منتشر می‌کند؛ اما درصد عمده-ای از مطالب حجم کوتاهی را شامل می‌شوند. اما روزنامه ابتکار و اعتماد با اینکه نسبتاً مطالب مربوط کمتری را منتشر می‌کنند؛ ولی مطابق دسته‌بندی موجود در جدول، درصد بیشتری از مطالب حجم متوسط یا بالاتر را ارائه کردند.

جدول ۲. حجم مطالب مربوط بر حسب روزنامه^۱

روزنامه	تا ۱۰ سانتی‌متر		۱۱ تا ۲۰ سانتی‌متر		۲۱ سانتی‌متر و بالاتر		کل
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
ابتکار	۰	۰	۴/۵	۱	۰	۰	۰/۹
اطلاعات	۱۸/۸	۱۲	۱۳/۶	۳	۱۱/۸	۱۷	۱۶/۵
اعتماد	۳/۱	۲	۱۳/۶	۳	۵/۹	۶	۵/۸
ایران	۱۵/۶	۱۰	۱۸/۲	۴	۰	۰	۱۳/۶
جام جم	۶/۶	۴	۲۲/۷	۵	۳۵/۳	۱۵	۱۴/۶
خراسان	۷/۸	۵	۹/۱	۲	۵/۹	۱	۷/۸
رسالت	۰/۱۴	۹	۰	۰	۲۹/۴	۵	۱۳/۶
شرق	۱۴/۱	۹	۴/۵	۱	۰	۰	۹/۷
کیهان	۱۲/۵	۸	۴/۵	۱	۵/۹	۱	۹/۷
همشهری	۷/۸	۵	۹/۱	۲	۵/۹	۱	۷/۸
کل	۶۲/۱	۶۴	۲۱/۴	۲۲	۱۶/۵	۱۷	۱۰۰

۱. درصد ردیف روزنامه‌ها ستونی محاسبه و درج شده است، اما درصد ردیف کل سطر است.

پرسش سوم: سبک مطالب مربوط به موضوعات کتابداری و اطلاع‌رسانی در روزنامه‌های کثیرالانتشار مورد بررسی چگونه است؟

جدول ۳، فراوانی مطالب را بر حسب سبک در سال ۱۳۹۰ نشان می‌دهد و بیانگر این است که در تمامی روزنامه‌های مورد بررسی، خبر و گزارش‌های خبری، ۶۱/۲ درصد از کل مطالب مربوط به موضوعات کتابداری و اطلاع‌رسانی را به خود اختصاص داده است. به عبارت دیگر، روزنامه‌های مورد بررسی مطالب مربوط به موضوعات کتابداری و اطلاع‌رسانی را بیشتر در سبک خبر و گزارش‌های خبری منتشر کرده‌اند. این امر حاکی از این است که روزنامه‌ها بیشتر به انعکاس اخبار و رویدادهای مربوطه پرداخته‌اند و خود کمتر در این باره مطلب تولید کرده‌اند. همچنین روزنامه‌های اطلاعات و ایران بیش از سایر روزنامه‌های بررسی شده مطالب مربوط به موضوعات کتابداری و اطلاع‌رسانی را در سبک خبر و گزارش‌های خبری منتشر کرده‌اند. لازم به ذکر است، با اینکه روزنامه‌های اطلاعات تعداد مطالب مربوط به خبری را در روزنامه‌ها منتشر می‌کند؛ اما بخش عمده‌ای از مطالب سبک خبر و گزارش‌های خبری را شامل می‌شوند و مطالب تولیدی کمتری در این روزنامه به چاپ رسیده است.

مطابق جدول ۳، دیگر سبک‌های مطالب مربوطه در زمان بررسی، هر کدام کمتر از ۱۰ درصد از کل مطالب را به خود اختصاص داده‌اند. در سال مورد بررسی روزنامه‌ها در مجموع یک مورد سرمقاله یا یادداشت در موضوع مربوطه به چاپ رسانده‌اند. از آن جایی که سرمقالات روزنامه غالباً توسط سردبیران روزنامه‌ها نوشته می‌شود؛ لذا، تعداد بسیار کم سرمقالات مربوطه نشان از عدم توجه سردبیران به موضوعات کتابداری و اطلاع‌رسانی دارد. لازم به ذکر است که تنها روزنامه‌های اطلاعات به موضوع مربوطه در سبک سرمقاله پرداخته است.

پرسش چهارم: رویکرد مطالب مربوط به موضوعات کتابداری و اطلاع‌رسانی در روزنامه‌های کثیرالانتشار مورد بررسی چگونه است؟

جدول ۳. سبک مطالب مربوط بر حسب روزنامه^۱

روزنامه	سبک		خبر و گزارش‌های خبری		سرمقاله و یادداشت		مقاله		مصاحبه و گفت‌وگو		سایر		کل
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
ابتکار	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰/۹
اطلاعات	۱۰	۱۵/۹	۱	۱۰۰	۱	۱۰	۱	۱۰	۵	۲۰/۸	۰	۰	۱۶/۵
اعتماد	۲	۳/۲	۰	۰	۰	۲	۲	۲۰	۰	۰	۲	۴۰	۵/۸
ایران	۱۲	۱۹/۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲	۸/۳	۰	۰	۱۳/۶
جام جم	۹	۱۴/۳	۰	۰	۰	۳	۳	۳۰	۳	۱۲/۶	۰	۰	۱۴/۶
خراسان	۶	۹/۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۴/۲	۱	۲۰	۷/۸
رسالت	۷	۱۱/۱	۰	۰	۰	۲	۲	۲۰	۴	۱۶/۷	۱	۲۰	۱۳/۶
شرق	۵	۷/۹	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۵	۲۰/۸	۰	۰	۹/۷
کیهان	۶	۹/۵	۰	۰	۰	۲	۲	۲۰	۲	۸/۳	۰	۰	۹/۷
همشهری	۶	۹/۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲	۸/۳	۰	۰	۷/۸
کل	۶۳	۶۱/۲	۱	۱	۱	۱۰	۱۰	۹/۷	۲۴	۲۳/۳	۵	۴/۸	۱۰۰

جدول ۴، فراوانی مطالب مربوط را بر حسب رویکرد نشان می‌دهد. مطابق این جدول، در سال ۱۳۹۰، ۷۶/۷ درصد از مطالب روزنامه‌های مورد بررسی رویدادگرا یا اخبارمحور بوده و تنها ۲۳/۳ درصد مطالب موضوع‌محور یا موضوع‌گرا بوده‌اند. یافته‌ها نشان می‌دهد که روزنامه‌های مورد بررسی کمتر به اصل موضوع پرداخته و یا کمتر در مطالب تحلیلی و تحقیقی آن را بررسی کرده‌اند؛ بلکه بیشتر به انعکاس اخبار و رویدادهای خبری مربوطه پرداخته‌اند. به عبارت دیگر، روزنامه‌ها در انعکاس اخبار و رویدادهای مربوط به کتابداری و اطلاع‌رسانی خوب عمل کرده‌اند، اما خودشان مطالب تولیدی قابل توجهی منتشر نکرده‌اند. همچنین جدول ۴ نشان می‌دهد که در سال مورد بررسی بیشترین مطالب رویدادگرا در روزنامه‌های اطلاعات و بیشترین مطالب موضوع‌گرا در روزنامه‌های جام جم و رسالت منتشر شده است.

۱. درصد ردیف روزنامه‌ها ستونی محاسبه و درج شده است، اما درصد ردیف کل سطر است.

با اینکه در دو روزنامه جام جم و رسالت فراوانی مطالب مربوط نسبت به روزنامه اطلاعات کمتر است، اما مطالب تولیدی بیشتری را منتشر کرده‌اند.

جدول ۴. رویکرد مطالب مربوط بر حسب روزنامه^۱

کل		موضوع گرا		رویدادگرا		رویکرد روزنامه
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۰/۹	۱	۰	۰	۱/۳	۱	ابتکار
۱۶/۵	۱۷	۱۳	۳	۱۷/۵	۱۴	اطلاعات
۵/۸	۶	۸/۷	۲	۵	۴	اعتماد
۱۳/۶	۱۴	۸/۷	۲	۱۵	۱۲	ایران
۱۴/۶	۱۵	۲۶/۱	۶	۱۱/۲	۹	جام جم
۷/۸	۸	۰	۰	۱۰	۸	خراسان
۱۳/۶	۱۴	۲۶/۱	۶	۱۰	۸	رسالت
۹/۷	۱۰	۰	۰	۱۲/۵	۱۰	شرق
۹/۷	۱۰	۸/۷	۲	۱۰	۸	کیهان
۷/۸	۸	۸/۷	۲	۷/۵	۶	همشهری
۱۰۰	۱۰۳	۲۳/۳	۲۳	۷۶/۷	۸۰	کل

پرسش پنجم: مقوله‌های موضوعی کتابداری و اطلاع‌رسانی موجود در روزنامه‌های کثیرالانتشار مورد بررسی کدامند؟

بررسی موضوع و مضمون مطالب مربوط به کتابداری و اطلاع‌رسانی در روزنامه‌های کثیرالانتشار مورد نظر در سال ۱۳۹۰ نشان می‌دهد که درصد بیشتری از مدخل‌ها مربوط به موضوع رویدادهای کتابداری مثل گزارش نمایشگاه‌های کتاب، هفته کتاب، افتتاح کتابخانه و بازدید از کتابخانه با ۳۳ درصد بوده است. پس از آن، موضوع انواع کتابخانه‌ها مثل کتابخانه ملی، کتابخانه دیجیتال، کتابخانه عمومی و... با ۱۲/۶ درصد و سرانته مطالعه، کتاب خوانی، سوادآموزی، جامعه اطلاعاتی و سواد اطلاعاتی با ۱۰/۷ درصد در مرتبه‌های بعدی قرار دارند. موضوعاتی مانند مدیریت و اداره کتابخانه؛ سازماندهی؛ آرشیو؛ مدیریت دانش و حفاظت و نگهداری مواد، ساختمان و تجهیزات، فضا و مساحت کتابخانه نیز هیچ مدخلی را به خود اختصاص نداده‌اند.

۱. درصد ردیف روزنامه‌ها ستونی محاسبه و درج شده است، اما درصد ردیف کل سطری است.

روزنامه‌های اطلاعات با ۴۶/۱ درصد بیش از سایر روزنامه‌ها درباره‌ی انواع کتابخانه‌ها مطلب منتشر کرده است؛ در حالی که روزنامه‌ی همشهری، شرق، اعتماد، ابتکار و خراسان هیچ مطلبی با این مضمون به چاپ نرسانده‌اند. همچنین روزنامه‌ی اطلاعات با ۱۷/۶ درصد بیشتر از سایر روزنامه‌ها درباره‌ی رویدادهای کتابداری مطالبی را منتشر کرده است. روزنامه‌ی ابتکار هیچ مطلبی در این باره نداشته است. روزنامه‌ی ایران نیز با ۶۶/۶ درصد بیش از سایر روزنامه‌ها درباره‌ی کتاب‌سنجی، وب‌سنجی و علم‌سنجی مطالبی را به چاپ رسانده است، در حالی که روزنامه‌های اطلاعات، جام جم، ابتکار، همشهری، رسالت، اعتماد و شرق هیچ مطلبی در این مورد نداشته‌اند. در میان روزنامه‌های مورد بررسی نیز تنها یک مدخل در روزنامه‌ی کیهان درباره‌ی کلیات که شامل مبانی و مفاهیم اساسی رشته، فلسفه، تاریخچه و... می‌شود، منتشر شده است. همچنین تنها روزنامه‌ای که به موضوع حرفه‌ی کتابداری و اطلاع‌رسانی شامل آموزش کتابداری، انجمن‌های حرفه‌ای و وضعیت شغلی پرداخته است، روزنامه‌ی همشهری با یک مدخل است. با وجود اینکه روزنامه‌ی اطلاعات به طور کلی بیشترین مطالب را درباره‌ی موضوعات کتابداری و اطلاع‌رسانی منتشر کرده است، اما موضوعاتی مانند کلیات، مجموعه‌سازی، ذخیره و بازیابی اطلاعات، حرفه‌ی کتابداری و اطلاع‌رسانی، مرجع، فن آوری اطلاعات، کتاب‌سنجی، وب‌سنجی، و علم‌سنجی را مورد توجه قرار نداده است و تنها به چند موضوع خاص پرداخته است. موضوع کتاب‌خوانی و سرانته مطالعه نیز در روزنامه‌های ایران، شرق و ابتکار مورد توجه قرار نگرفته است؛ در صورتی که دیگر روزنامه‌های مورد بررسی حداقل یک مطلب درباره‌ی این موضوع داشته‌اند.

نتیجه‌گیری

با مشاهده و بررسی ۱۰ روزنامه‌ی کثیرالانتشار ایران در سال ۱۳۹۰، مشخص شد که از میان ۱۲۰ نسخه‌ی مورد بررسی (هر نسخه به طور متوسط شامل ۱۰۰ مدخل)، تنها ۱۰۳ مطلب (اکثراً کوتاه) در مورد موضوعات کتابداری و اطلاع‌رسانی منتشر شده است. به عبارت دیگر، نمی‌توان گفت که به طور متوسط در هر روز در کلیه‌ی روزنامه‌های مورد بررسی یک مطلب (حداقل کوتاه) در مورد موضوع مورد تحقیق به چاپ رسیده است. این امر نشان می‌دهد که روزنامه‌ها توجه زیادی به موضوع مورد بررسی ندارند و این عدم توجه روزنامه‌ها به عنوان رسانه‌ی جمعی و تأثیرگذار می‌تواند به ناشناخته ماندن رشته‌ی کتابداری و اطلاع‌رسانی در میان افراد جامعه منجر گردد. این مورد با نتایج حاصل از پژوهش آینا و اوبو کو (۱۹۹۶) ناهمسو است؛

زیرا نتایج حاصل از پژوهش آنان نشان داد که روزنامه‌ها در نیجریه توجه قابل ملاحظه‌ای به کتابخانه‌ها داشته‌اند، اما در پژوهش حاضر با بررسی وضعیت موجود در روزنامه‌های ایران، این نتیجه حاصل نشد. این ناهم‌سویی را می‌توان به تفاوت جامعه آماری مورد بررسی در دو پژوهش و تفاوت نگرش به رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی در کشورهای مختلف نسبت داد.

همچنین از میان روزنامه‌های مورد بررسی، روزنامه اطلاعات و جام جم توجه بیشتری به موضوعات کتابداری و اطلاع‌رسانی نمودند، اما در مقابل روزنامه ابتکار و اعتماد توجه چندانی به طرح موضوعات کتابداری و اطلاع‌رسانی نداشتند. با بررسی حجم مطالب منتشر شده در روزنامه‌های کثیرالانتشار نیز مشخص شد که روزنامه‌ها بیشتر مطالب خود درباره موضوع مورد بررسی را در حجم کم و کوتاه منتشر کرده‌اند. در این پژوهش مشخص گردید، روزنامه اطلاعات تعداد مطالب مربوط بیشتری را در روزنامه‌ها منتشر می‌کند، اما بخش عمده‌ای از مطالب حجم کوتاهی را شامل می‌شوند. از سوی دیگر، روزنامه ابتکار و اعتماد با اینکه نسبتاً مطالب مربوط کمتری را منتشر می‌کنند، اما سهم بیشتری از مطالب حجم متوسط یا بالاتری دارند.

با توجه به اینکه پرداختن به مسائل مختلف و برجسته‌سازی در خصوص یک مطلب مستلزم پرداختن به موضوع به اشکال مختلف از جمله خبر، مقاله، مصاحبه و مانند آن است، با این حال روزنامه‌های مورد بررسی بیشتر از سبک خبر استفاده کرده‌اند که این امر با یافته‌های ارکان (۱۳۸۵) همسو است؛ زیرا وی نیز دریافته است که سبک خبر بیش از سایر سبک‌ها در روزنامه‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد. به عبارت دیگر، روزنامه‌ها بیشتر به انعکاس اخبار و رویدادهای مربوطه پرداخته‌اند و کمتر به تولید مطلبی در قالب مقاله، مصاحبه و... مبادرت داشته‌اند؛ لذا نیاز به تجدید نظر در سیاست خبری و نحوه ارائه مطالب در روزنامه‌ها ضروری است. همچنین این بخش نیز با نتایج بدیعی (۱۳۷۷) هم‌راستا است؛ زیرا وی نیز معتقد است که یک بازنگری دقیق نسبت به اولویت‌های مطالب خبری و غیرخبری در روزنامه‌های کشور ضروری به نظر می‌رسد. روزنامه اطلاعات و ایران نیز بیش از سایر روزنامه‌های مورد بررسی مطالب مربوط به موضوعات کتابداری و اطلاع‌رسانی را در سبک خبر و گزارش‌های خبری منتشر کرده‌اند. لازم به ذکر است، با اینکه روزنامه اطلاعات تعداد مطالب مربوط بیشتری را در روزنامه‌ها منتشر می‌کند، اما بخش عمده‌ای از مطالب سبک خبر و گزارش‌های خبری را شامل می‌شود و مطالب تولیدی کمتری در این روزنامه به چاپ رسیده است. سهم بسیار کم مطالب تولیدی مربوط به موضوعات کتابداری و اطلاع‌رسانی نشان از عدم توجه مسئولان روزنامه‌ها به

موضوع مورد بررسی دارد. همچنین دیگر سبک‌های مطالب مربوطه در زمان بررسی، هر کدام کمتر از ۱۰ درصد از کل مطالب را به خود اختصاص داده‌اند. از آن جایی که یادداشت سردبیر و سرمقاله در روزنامه دارای اهمیت است و پرداختن به مسأله‌ای از طریق آن اهمیت موضوع را خاطر نشان می‌سازد، با این حال بررسی انجام شده نشان می‌دهد که درصد بسیار ناچیزی (یک مدخل در روزنامه اطلاعات در میان کلیه روزنامه‌های مورد بررسی) در این قسمت جا گرفته است و این عدم اهمیت در روزنامه‌ها به عنوان یکی از عوامل ناشناخته ماندن رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی محسوب می‌شود.

همچنین درصد عمده‌ای از مطالب مربوط نیز رویدادگرا بوده است و تأکید بیشتر مطالب بر رویدادهای جاری است. این مسأله با یافته‌های حاصل از پژوهش بهرام‌پور (۱۳۸۱) همسو است. زیرا در پژوهش وی نیز این نتیجه حاصل شد که در موضوع مورد بررسی بخش قابل ملاحظه‌ای از مطالب مرتبط رویدادگرا بوده است. لازم به ذکر است، از آن جایی که این دسته از مطالب از نظر خبری عمری کوتاه دارند و به سرعت بی‌اهمیت و بدون استفاده می‌شوند، نمی‌توانند به شناساندن رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی کمک کنند. اما مطالب موضوع‌گرا با توجه به اینکه عمدتاً با تحلیل و تفسیر همراهند و وقایع را از جوانب گوناگون تجزیه و تحلیل می‌کنند، می‌توانند به شناساندن رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی در سطح جامعه کمک کنند. همان‌طور که مشخص گردید، بیشترین مطالب رویدادگرا در روزنامه اطلاعات، و بیشترین مطالب موضوع‌گرا در روزنامه جام جم و رسالت منتشر شده است. با اینکه در دو روزنامه جام جم و رسالت فراوانی مطالب مربوط نسبت به روزنامه اطلاعات کمتر است، اما مطالب تولیدی بیشتری را منتشر کرده‌اند.

با بررسی روزنامه‌ها، مشخص شد که تقسیم مفاهیم موضوعات کتابداری و اطلاع‌رسانی در روزنامه‌های کثیرالانتشار به درستی صورت نگرفته است. به عبارت دیگر، به بعضی از مقولات مانند مدیریت و اداه کتابخانه؛ سازماندهی؛ آرشیو؛ مدیریت دانش و حفاظت و نگهداری مواد، ساختمان و تجهیزات، فضا و مساحت کتابخانه اصلاً پرداخته نشده است. در میان روزنامه‌های مورد بررسی نیز تنها یک مدخل در روزنامه کیهان درباره کلیات که شامل مبانی و مفاهیم اساسی رشته، فلسفه، تاریخچه و... می‌شود، منتشر شده است. همچنین تنها روزنامه‌ای که به موضوع حرفه کتابداری و اطلاع‌رسانی شامل آموزش کتابداری، انجمن‌های

حرفه‌ای و وضعیت شغلی پرداخته است، روزنامه همشهری با یک مدخل است. با وجود اینکه روزنامه اطلاعات به طور کلی بیشترین مطالب را درباره موضوعات کتابداری و اطلاع‌رسانی منتشر کرده است، اما موضوعاتی مانند کلیات، مجموعه‌سازی، ذخیره و بازیابی اطلاعات، حرفه کتابداری و اطلاع‌رسانی، مرجع، فن آوری اطلاعات، کتاب‌سنجی، وب‌سنجی و علم‌سنجی را مورد توجه قرار نداده است و تنها به چند موضوع خاص پرداخته است. از طرفی، مقوله رویدادهای کتابداری نیز بیش از سایر مقولات مورد توجه قرار گرفته است. لازم به ذکر است، مطالب این مقوله از آن جهت که بیشتر در سبک خبر و به صورت رویدادگرا بوده‌اند، نمی‌توانند در شناساندن رشته کمک زیادی کنند.

گفتنی است، با توجه به نقش روزنامه‌ها در شکل‌دهی به افکار عمومی و وسعت مخاطبان روزنامه‌ها، عدم توجه آنها به موضوعی خاص می‌تواند به ناشناخته ماندن موضوع مورد نظر منجر گردد.

پیشنهادها

۱. دانشجویان رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی به نگارش مقالات در روزنامه‌ها اهتمام ورزند تا مقالات تولیدی بیشتری در روزنامه‌ها منتشر گردد و از این طریق به انعکاس بیشتر موضوعات کتابداری در روزنامه‌ها و در نتیجه شناساندن بهتر رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی کمک کنند.
۲. اطلاعات کامل‌تر و پربارتری از مقولات رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی که در روزنامه‌ها اصلاً به آنها پرداخته نشده است، آورده شود.
۳. در مقوله حرفه کتابداری و اطلاع‌رسانی در روزنامه‌ها به جایگاه شغل کتابدار پرداخته شود.
۴. در شیوه اداره و مدیریت روزنامه‌های کشور، سیاست خبری، نحوه تهیه، انتخاب و ارائه مطالب، تجدید نظر قابل ملاحظه‌ای پدید آید.
۵. مسئولان روزنامه‌ها به توازن پرداخت به موضوعات، سبک‌ها و رویکردهای مختلف توجه بیشتری داشته باشند و در سیاست و خط مشی روزنامه‌های خود، توجه عادلانه به همه موضوعات را مدنظر قرار دهند.

منابع

- ارکان، عاطفه (۱۳۸۵). نحوه و میزان انعکاس مطالب مربوط به جامعه اطلاعاتی در روزنامه‌های کثیرالانتشار کشور. *فصلنامه اطلاع‌شناسی*، ۱۱-۱۲، ۱۴۷-۱۶۸.
- بدیعی، نعیم (۱۳۷۷). تحلیل محتوای مطالب ۱۰ روزنامه تهران. *رسانه*، ۳۳، ۲۲-۳۳.
- بهرام‌پور، شعبان‌علی (۱۳۸۱). تحلیل محتوای مطالب مربوط به گفت‌وگوی تمدن‌ها در روزنامه‌های سراسری. *نامه پژوهش*، ۳، ۱۵۹-۱۸۶.
- بیگدلی، زاهد و آیام، زویا (۱۳۸۲). عوامل مؤثر بر انتخاب رشته تحصیلی و تغییر نگرش دانشجویان کتابداری و روانشناسی بالینی در دانشگاه شهید چمران اهواز. *فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی*، ۶ (۲)، ۴۷-۶۶.
- جوان‌بخت، میثم؛ وزیری، اسماعیل و یقظین، مریم (۱۳۹۰). بررسی میزان انعکاس موضوعات کتابداری و اطلاع‌رسانی در کتاب‌های درسی دوره متوسطه و پیش‌دانشگاهی (شاخه نظری) در سال تحصیلی ۱۳۸۹-۹۰. *فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی*، ۱۴ (۱)، ۲۹۷-۳۱۸.
- دهقان، علیرضا (۱۳۸۰). تحلیل محتوای سرمقاله‌های روزنامه‌های سراسری در سال ۱۳۷۸. *نامه علوم اجتماعی*، ۱۷، ۴۷-۷۰.
- رضائی، محمد و بهرام‌پور، شعبان‌علی (۱۳۷۹). جایگاه ترویج عدم خشونت و بردباری در روزنامه‌ها. *رسانه*، ۴، ۲۱-۲۲.
- نوذری، سودابه (۱۳۸۱). روزنامه. *دایره‌المعارف کتابداری و اطلاع‌رسانی*. ج. ۱، ۹۳۰-۹۳۵.
- وزیری، اسماعیل (۱۳۸۲). میزان شناخت و آگاهی دانشجویان کتابداری دانشگاه‌های دولتی سطح شهر تهران نسبت به رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی. *ارائه شده در اولین همایش دانشجویی انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران با عنوان بازنشاسی اجتماعی حرفه کتابداری در ایران*، ۱۲ خرداد ۱۳۸۲.

References

- Aina, Joseph O. & Obokoh, N. P. (1994). Libraries and Librarianship as Reflected in the Nigerian Daily Newspapers. *World Libraries*, 5 (1), 96-101.
- Kerlinger, Fred N. (1973). *Foundation of behavioral research*. 2nd ed. New York: Holt. Rinehart and Winston. Inc.
- Riffe, Daniel; Aust, Charles F. and Lacy, Stephen R. (1993). The Effectiveness of Random, Consecutive Day and Constructed Week Samples in Newspaper Content Analysis. *Journalism Quarterly*, (70), 133-39.

به این مقاله این‌گونه استناد کنید:

یقظین، مریم و جوکار، عبدالرسول (۱۳۹۳). کندوکاوی در انعکاس موضوعات کتابداری و اطلاع‌رسانی در روزنامه‌های کثیرالانتشار سال ۱۳۹۰. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، ۲۰ (۳)، ۵۷۳-۵۹۱.